

Voorjaar 2026

HET STEENUILTJE

SEIZOENBLAD IVN MUNSTERGELEENSITTARD

Noodzaak van
bomenkap

BELEEF DE NATUUR!

Activiteiten voorjaar 2026

De Landelijke Opschoondag 2026 komt eraan! Op zaterdag 21 maart 2026 gaan duizenden mensen in heel Nederland op pad om zwerfafval op te ruimen. Samen zorgen we voor een schonere leefomgeving. In dit kader zal Scouting Munstergeleen op zaterdag 21 maart van 10.00 - 12.00 uur in samenwerking met IVN MunsterGeleenSittard de buitengebieden van Munstergeleen zoveel mogelijk vrijmaken van zwerfvuil. Iedereen die graag een handje mee wilt helpen kan aansluiten. Er wordt gestart vanuit het scoutinggebouw, Geldakkerstraat 2 te Munstergeleen.

Op zondag 22 maart organiseert IVN MunsterGeleenSittard een foto-ochtend voor geïnteresseerden. Dit vindt plaats in de Heemtuin. Steingraafpad 50 te Munstergeleen van 09.00 - 11.00 uur.

Maak uw eigen natuurfoto's in de lente in de Heemtuin. Speur rond in de verschillende biotopen van de Heemtuin. Kijk eens naar de nieuwe planten van de lente, insecten of vogels. Luister naar de geluiden om je heen. Hoor je een buizerd, een specht, of welke andere vogelsoort?

Kijk eens bij elkaar naar gemaakte foto's. Wat kun je nog van elkaar leren?

IVN MunsterGeleenSittard zal zorgen voor een kop koffie, thee, water en wat lekkers.

Op zaterdag 4 april van 10.00 - 12.00 uur is er werkgroepoverleg en tevens kennismaking met nieuwe leden van ons IVN. Onder het genot van een kopje koffie stellen de werkgroepen zich voor en vertellen, waar zij hun aandacht op richten. Dit alles in de Heemtuin, Steingraafpad in Munstergeleen.

Het IVNMunsterGeleenSittard organiseert dinsdag 14 april van 19.30 - 21.30 uur een lezing door Miel van der Vring, beheerder bijstand Heemtuin Munstergeleen over de honingbij.

Locatie: Trefcentrum Munstergeleen, Pancratiusstraat 23.

Omschrijving: Het leven van de honingbij, de taken van de bij en die van de imker, het belang van de bij en anderen insecten, aandacht voor bijenproducten en verder heel veel aandacht voor de vragen van de bezoekers omtrent die in het algemeen toch onbekende en zeer interessante wereld van de honingbij. Voorafgaand aan de lezing houdt Josette Janssen een korte inleiding over de wilde bij.

Op zondag 19 april is er een excursie van de vogelwerkgroep gepland voor de oud-cursisten van de cursus "vogels herkennen voor beginners", leden van ons IVN en verdere geïnteresseerden naar de Molenplas in Stevensweert. We vertrekken om 7.30 uur, startpunt is de parkeerplaats van de Hompesche Molen aan de Molendijk in Stevensweert. De excursie vindt plaats onder begeleiding van ervaren vogelaars.

Op dinsdag 2 juni 19.30 uur is er een lezing over de geologische opbouw van Munstergeleen in het

Trefcentrum, Pancratiusstraat 23 te Munstergeleen. Deze lezing wordt gehouden door Lei Nelissen. Korte inhoud: Munstergeleen en omgeving heeft een geschiedenis van honderdduizenden jaren tot zelfs miljoenen jaren. We hebben hier te maken gehad met ijstijden, rivierafzettingen van de Maas en tropische kust nabije zee en-strandafzettingen. Aan de hand van een Power Point presentatie duiken we in de diepe ondergrond. En vertellen we over de ontstaanswijze van dit gebied.

Op donderdag 4 juni staat een bosbadenwandeling gepland. Voor de mensen die geïnteresseerd zijn wordt verwezen naar onze website. Daar zal nadere informatie vooraf zijn te vinden.

De nachtzwaluw/avondexcursie van de vogelwerkgroep is op 6 juni. Vertrek om 20.30 uur bij marienersmonument, Leyenbroekerweg te Sittard. Startpunt van de excursie is bij Brasserie Aspermans Broekstraat103 Maasmechelen.

Voor deze excursies via app of mail aanmelden bij: Henk Schoonbrood. Henk-marianneschoonbrood@home.nl 06 34154703.

Op zaterdag 7 juni vindt de jaarlijkse slootjesdag plaats in de Heemtuin te Munstergeleen van 09.00 - 16.00 uur. Een waar festijn voor ouders met kinderen!

Zoem Zone Limburg

Natuur en Milieufederatie Limburg heeft onlangs groen licht gekregen voor een Europees subsidiepotje waarmee de biodiversiteit in Limburg gestimuleerd kan worden. Het project gaat Zoem Zone Limburg heten. Dit geldt, 20.000 euro, wordt beschikbaar gesteld via het Stimuleringsfonds. Partijen die met de NMF een partnerschap willen aangaan kunnen dit doen met een partnerschapsverklaring. Volgens Noa van Mulken, een van de trekkers van het project, hebben zich inmiddels 26 Limburgse gemeenten aangemeld, waaronder SittardGeleen. Gemeenten kunnen gebruik maken van zogenoemde kansencarten, waarmee in kaart wordt gebracht welke gebieden in aanmerking komen voor versterking van de biodiversiteit. Voor ons als IVN MGS liggen hier kansen om een samenwerking aan te gaan met de gemeente. Te denken valt bijvoorbeeld aan de aanleg van bloemenweides of het bouwen van bijenburchten. Aan de samenwerking zit ook een deel monitoring vast. Hiermee kan de effectiviteit van de projecten worden aangetoond. De concrete invulling staat gepland voor het voorjaar van 2027. Paul van Hulsen

Steenuiltje digitaal

Heb bestuur van IVNMGS onderzoekt momenteel of het interessant is om in 2027 digitaal te gaan. Hiermee zou het papieren Steenuiltje komen te vervallen. Het bestuur ziet hierin een aantal voordelen. Zo kunnen we u beter en actueler informeren over onze activiteiten en die van andere partijen. Ook levert dit een aanzienlijke kostenbesparing op. Wordt vervolgd.

HET STEENUILTJE

Voorwoord

Beste IVN'ers, cursisten en natuurliefhebbers,

Met veel plezier schrijf ik dit voorwoord voor het lentenummer van *Het Steenuiltje*, ons verenigingsblad. De lente is hét seizoen van nieuw leven, frisse energie en groei – en dat geldt niet alleen voor de natuur, maar zeker ook voor onze vereniging.

Allereerst heten wij onze 9 nieuwe cursisten van de Natuurgidsenopleiding Westelijke Mijnstreek van harte welkom. Wat is het mooi om te zien dat zoveel mensen zich willen verdiepen in natuur, landschap en educatie. Jullie beginnen aan een leerzame en inspirerende reis. Als IVN-afdeling zijn we trots dat we hieraan mogen bijdragen. We hopen dat jullie niet alleen kennis opdoen, maar ook vriendschappen sluiten en vooral veel verwondering ervaren.

Ook in 2026 staat er weer een rijk en gevarieerd activiteitenprogramma klaar. Zo organiseert Jan Weerts opnieuw een foto-ochtend speciaal voor fotografen die graag natuurfoto's maken. Een prachtige gelegenheid om samen in de heemtuin op pad te gaan, tips uit te wisselen en de natuur door de lens nóg bewuster te beleven.

Daarnaast staat er een boeiende lezing over (wilde) bijen op het programma. In een tijd waarin biodiversiteit onder druk staat, is aandacht voor onze bestuivers belangrijker dan ooit. Deze lezing biedt verdieping en praktische handvatten om zelf bij te dragen aan een bijvriendelijke omgeving.

Een ander mooi initiatief is ook dit jaar weer de start van de workshop natuurouder. Hiermee versterken we de band tussen natuur en onderwijs en geven we (groot)ouders de kans om actief betrokken te zijn bij natuureducatie op school. Samen zorgen we ervoor dat ook de jongste generatie de natuur leert kennen én waarderen.

Tot slot ben ik bijzonder verheugd over een duurzame stap binnen onze eigen heemtuin. Dankzij een duurzaamheidssubsidie van de Rabobank zullen binnenkort zonnepanelen en een batterij geplaatst worden. Hiermee maken we ons heemtuinhuis niet alleen energiezuiniger, maar geven we ook een krachtig signaal af: als natuurvereniging nemen we onze verantwoordelijkheid voor een duurzame toekomst.

Kortom, het belooft een inspirerend jaar te worden. Ik nodig u allen van harte uit om deel te nemen aan onze activiteiten, elkaar te ontmoeten en samen te blijven bouwen aan een sterke, betrokken en groene vereniging.

Namens het bestuur wens ik u een prachtige lente toe – vol groei, bloei en verbondenheid.

Met groene groet, mede namens het bestuur,
Ilona Schmeets, voorzitter IVN Munstergeleen-Sittard

Inhoud

- 2 - Activiteiten voorjaar
- 3 - Voorwoord
- 4-5 Workshop korstmossen
- 5 - Column Jan Daanen
- 6-7 Foto-reportage
- 8-9 Noodzaak bomenkop
- 9 - Kneu
- 10 - Wijngaardslak/column Jolanda van der Zijden
- 11 - Column Jan Wassenberg/Lekker eten uit de heemtuin
- 12- Workshop natuurouder

Colofon

Het Steenuiltje is het verenigingsblad van IVN MunstergeleenSittard en verschijnt 4x per jaar. Foto voorpagina: Anne Geeraets

Workshop korstmossen

Op 27 januari verzorgde korstmossenkenner **Hub Bonten** een boeiende workshop voor IVN MunsterGeleenSittard. Wat voor velen begint als “dat grijze spul op een boomstam”, bleek een verrassend veelzijdige en fascinerende wereld te zijn. De deelnemers maakten kennis met de bijzondere biologie, vormenrijkdom en ecologische betekenis van korstmossen.

Wat zijn korstmossen eigenlijk?

Korstmossen (lichenen) zijn geen gewone planten. Het zijn samenlevingsvormen (symbioses) tussen een schimmel en een alg of cyanobacterie. De schimmel zorgt voor bescherming en structuur, terwijl de alg via fotosynthese voedingsstoffen produceert. Deze samenwerking is zó succesvol dat korstmossen extreme omstandigheden kunnen overleven: van kale boomschors en oude muren tot duinen en zelfs rotsen in poolgebieden.

Groot dooiermos

Vormen en kleuren

Tijdens de workshop leerden de deelnemers korstmossen herkennen aan hun groeivormen. Grofweg zijn er drie hoofdtypen:

Korstvormig – stevig vastgehecht aan de ondergrond, als een verflaag.
Bladvormig – losser, met lobben die iets van de ondergrond afstaan.
Struikvormig – vertakt en driedimensionaal, soms hangend als kleine struikjes.

Met loepjes en microscopen werden details zichtbaar die met het blote oog nauwelijks te zien zijn: poederige sorediën (voor ongeslachtelijke voortplanting), kleine bekervormige vruchtlichamen en subtiele kleurverschillen van grijsgroen tot felgeel en oranje.

Indicatoren van luchtkwaliteit

Korstmossen zijn uitstekende bio-indicatoren. Omdat ze water en voedingsstoffen rechtstreeks uit de lucht opnemen, reageren ze gevoelig op luchtvervuiling. Sommige soorten verdwijnen bij hoge stik-

stof- of zwavelconcentraties, terwijl andere juist profiteren van stikstofrijke omstandigheden. De aanwezigheid (of afwezigheid) van bepaalde soorten vertelt dus veel over de lokale milieukwaliteit.

In de regio zijn de afgelopen decennia veranderingen zichtbaar geweest in de korstmosflora, mede door verbeterde luchtkwaliteit. Dat maakt het waarnemen van korstmossen niet alleen interessant, maar ook relevant voor natuurmonitoring.

Het nut van korstmossen

Korstmossen lijken misschien onopvallend, maar ze hebben een belangrijke functie in natuur en milieu. Hieronder de belangrijkste voordelen:

1. Bio-indicator van luchtkwaliteit

Korstmossen nemen water en voedingsstoffen rechtstreeks uit de lucht op. Daardoor reageren ze snel op luchtvervuiling (zoals stikstof en zwaveldioxide).

- Veel verschillende soorten = meestal schone lucht
 - Weinig soorten of vooral stikstoftolerante soorten = meer vervuiling
- Ze worden daarom gebruikt bij natuur- en milieumonitoring.

2. Bodemvorming

Korstmossen zijn vaak pioniersoorten op kale rotsen en stenen.

- Ze breken gesteente langzaam af met zuren
 - Ze houden stof en organisch materiaal vast
 - Ze dragen bij aan het ontstaan van een eerste dunne bodemlaag
- Zo maken ze vestiging van mossen en planten mogelijk.

3. Voedsel en leefgebied

- In noordelijke gebieden zijn korstmossen (zoals rendiermos) een belangrijke voedselbron voor rendieren.
 - Kleine insecten en micro-organismen vinden er schuilplaatsen in.
- Ze dragen dus bij aan biodiversiteit.

4. Vasthouden van vocht

Korstmossen kunnen veel water opnemen en vasthouden.

Dat helpt bij:

- Het reguleren van vocht in ecosystemen
- Bescherming van boomschors tegen uitdroging

5. Rol in de stikstofkringloop

Sommige korstmossen bevatten cyanobacteriën die stikstof uit de lucht kunnen binden. Hiermee verrijken ze arme bodems met voedingsstoffen.

6. Gebruik door de mens

- Natuurlijke kleurstoffen (bijvoorbeeld voor wol)
- In het verleden gebruikt in medicijnen
Kijken wordt zien.

Een belangrijk inzicht van de workshop was dat aandachtig kijken loont. Op vrijwel elke boom, steen of dakpan zijn meerdere soorten te vinden. Wat eerst een uniforme grijze waas lijkt, blijkt bij nadere inspectie een kleurrijke miniatuurwereld.

Zelf op pad

De workshop inspireerde deelnemers om voortaan anders naar hun omgeving te kijken. Met een eenvoudige loep en een veldgids is iedereen in staat om zelf soorten te ontdekken. Korstmossen vragen geen grote natuurgebieden – ze zijn overal, ook midden in de bebouwde omgeving.

IVN MunsterGeleenSittard dankt Hub Bonten voor zijn deskundige en enthousiasmerende bijdrage aan deze leerzame bijeenkomst. **Ilona Schmeets**

Groot schildmos

Column Jan Daanen

Klokjesdikpootbij

Ook insecten hebben slaap nodig. Zelfs larven van insecten blijken te kunnen slapen. Deze klokjesdikpootbij heeft z'n slaapplek gevonden in een klokjesbloem.

Slaapvoorwaarden

Volgens de definitie slapen dieren als er aan drie voorwaarden wordt voldaan. Allereerst is wat betreft hun gedrag een rusthouding waar te nemen. Vervolgens is het reactievermogen gedurende deze toestand van rust aanzienlijk beperkt. En tenslotte komt de rusthouding voor met tussenpozen.

Als we die voorwaarden toepassen op dieren, dan blijkt bij vrijwel alle diersoorten slaap voor te komen, zeker ook bij insecten, zelfs bij kwallen. Laten we de definitie toepassen op de solitaire klokjesdikpootbij. Als u de *Campanula persicifolia* aanplant in uw tuin, of in een pot op het balkon neerzet, is de kans groot dat daar op enig moment de klokjesdikpootbij is aan te treffen. De bloemklokken zijn vrij groot en bieden ruim plaats voor één, soms twee en zelfs drie klokjesdikpootbijen. In het laatste geval wordt de beschikbare ruimte wel erg krap.

Schemering

In onze tuin bloeit ook ieder jaar weer de perzikbladige klokjesbloem, met grote paarse klokvormige bloemen. Het is een vaste plant. Tegen de schemering tref ik er vaak wel weer een klokjesdikpootbij in aan. Ze verblijven er tot ver in de morgen. Het lijkt er op dat ze een gat in de dag slapen. Ze klemmen zich vast aan de meeldraden en de stijl van de stamper, iets gebogen, roerloos, de antennes verslapt. Duidelijk in een rusthouding. Dus, eerste voorwaarde afgevinkt. Ik kan er dan rustig mijn tijd over doen om macrofoto's te nemen. Zelfs bij het afgaan van de flitser vertoont de klokjesdikpootbij geen enkele reactie. Dus, check tweede voorwaarde. Met de constatering dat de dikpootbijen dagelijkse terug komen en in de bloem verblijven van schemering tot ochtendgloren, voldoen we aan de derde voorwaarde. Dus, wat mij betreft zijn klokjesdikpootbijen echte zevenslapers.

Jan Daanen

Foto boven: jonge nijlganzen in de wei. Foto's beneden: groene kikker en hommels op meeldraden.

Foto's rechterpagina: Daslook en gele dovenetel (boven), oranje havikskruid, sleutelbloem en appelbloesem. Alle foto's Anne Geeraets.

Noodzaak bomenkap

Afgelopen maanden heeft bomenkap in onze gemeente regelmatig het nieuws gehaald. Dat wordt niet door iedereen goed begrepen. Waarom is al die kap nodig?

De bomenwerkgroep heeft regelmatig contact met de gemeente hierover en geeft hieronder een uitleg over deze bomenkap. Deze info is grotendeels afkomstig van de volgende website: <https://sittard-geleen.nl/wonen/hoe-onderhouden-we-onze-gemeente/bomen/> En van de website: <https://sittard-geleen.nl/projecten/>

Controle bomen

Op de website van de gemeente is te lezen dat de gemeente alleen bomen snoeit of kapt als dat nodig is. De gemeente laat daarvoor alle bomen iedere drie jaar controleren. Dan kijkt een specialist naar de gezondheid en de veiligheid van onze bomen. De specialist kijkt ook of de boom gesnoeid moet worden. Daar zijn landelijke regels voor. Worden door de specialist geen bijzondere punten genoemd? Dan is de boom veilig en is er ook geen reden om de boom te snoeien. Dat is ook de reden dat in één straat soms een aantal bomen wel gesnoeid wordt en andere bomen niet gesnoeid worden.

Als de specialist aangeeft dat bij een boom wel maatregelen nodig zijn, dan kan het zijn dat er verder onderzoek naar de veiligheid van de boom plaats vindt. Dat gebeurt op 3 manieren:

Een soort echo om het binnenste van een boom te bekijken op holle ruimten.

Een trekproef met een lier ter imitatie van de windkracht.

Een boorweerstandsmeting met een hele fijne naald - 2 tot 3 mm dik - om de sterkte van de structuur van het hout te meten.

Daarna wordt bepaald of en wanneer de boom gesnoeid of gekapt wordt. Er kan ook gekozen worden voor kandelaberen (kroon eruit). De boom wordt een kapstok, een gekandelaberde boom.

Noodkap door ziekte in de bomen

Soms moet een boom meteen gekapt worden. Dan is zo'n boom ziek en onveilig voor zijn omgeving. Dat heet noodkap.

Voorbeelden hiervan zijn de kap van essenbomen in Jos Klijnenlaan in Geleen, ten gevolge van de Essentakkenziekte. En de kap van diverse kastanjabomen in de hele stad ten gevolge van de Kastanje-bloedingsziekte. Hieronder meer info over deze ziekten. Er zijn meer bomensoorten met ziekten, waaronder de iepenziekte en de platanenziekte. Beide veroorzaakt door een schimmel. Bij platanen zorgt de schimmel voor houtrot in de bovenzijde van takken met takbreuk tot gevolg.

Kap bij herinrichting straten

Ook worden bomen gekapt langs straten als die straat opnieuw ingericht wordt. Vaak hebben bomen langs straten uitstekende wortels. Dat levert gevaarlijke situaties op voor de bewoners. Ook kan het zijn dat

na werkzaamheden aan leidingen, rioolvervanging en reconstructie van de weg, de overlevingskans van de bomen te laag is. Dan worden de bomen vervangen.

Voorbeelden hiervan zijn de herinrichting van de Rijksweg-Noord en de Engelenkampstraat in Sittard.

Waar en wanneer snoeien en kappen

De gemeente heeft de stad voor het snoeien en kappen opgedeeld in 3 gebieden: Sittard, Geleen en Born. Eén keer in de 3 jaar wordt in één stedelijk gebied de bomen gecontroleerd, en de jaar erna wordt er in dat gebied gesnoeid en gekapt. Het jaar erna gebeurt er in dat gebied niets.

In totaal zijn er in de gemeente zo'n 46.000 bomen die de gemeente onderhoudt (langs straten en parken). Gemiddeld worden er elk jaar zo'n 400-500 bomen gekapt. Dat is 2 % van 46.000. De bomen langs onze straten worden dus gemiddeld 50 jaar oud.

Op de hierboven aangegeven site van de gemeente is ook een kaart te openen waarop te zien welke bomen gekapt zijn/worden. Op die bomen staat een kruis. En als je daarop klikt, zie je om welke boom het gaat en waarom die gekapt moet/moest worden.

Bijvoorbeeld: Een Amerikaanse Eik (diameter 50 tot 75 cm) in de Beatrixlaan in Geleen wordt gekapt door de Harslakzwam (zie foto, de zwam, een schimmel, tast bomen aan, bestrijding is niet mogelijk). Daarna vindt herplant plaats.

Omgevingsvergunning en communicatie

De gemeente vraagt voor het kappen van bomen vergunningen aan via het Omgevingsloket, behalve bij noodkap. Via het Omgevingsloket ontvangen de omliggende adressen info per e-mail. Sowieso kan iedereen via www.overheid.nl zich abonneren op e-mails over aangevraagde kapvergunningen.

Kastanje-bloedingsziekte

Sinds 2010 zijn er in onze gemeente kastanjabomen die lijden aan de Kastanje-bloedingsziekte. Een zieke kastanjeboom kan heel snel takken verliezen en daardoor gevaar opleveren. Een zieke kastanjeboom kan niet herstellen. In verschillende straten in onze gemeente zijn dan ook kastanjabomen gekapt en

vervangen door een andere boomsoort. Soms verschillende soorten bomen. Dat verkleint de kans op ziektes en vergroot de biodiversiteit.

Vóór 2008 waren in de gemeente zo'n 2.400 kastanjabomen. Eind 2024 nog maar 906. Als in 1 straat blijkt dat 75% van de kastanjabomen ziek is, worden alle bomen in die straat gekapt.

De Kastanje-bloedingsziekte kent 3 fases:

Fase 1: Bomen die weinig beschadigd zijn door de ziekte. Op verkleuringen en lichte bloedingen op de stam na, lijkt de boom nog gezond.

Fase 2: Bomen die beschadigd zijn door de ziekte. Grotere plekken en eerdere bladval in de zomer. En meer dood hout.

Fase 3: bomen die al zó ziek zijn dat ze beginnen af te sterven en zo snel mogelijk gekapt moeten worden. Scheurende bast en afsterven van grote takken en delen van de kroon.

Essentaksterfte in de Jos Klijnenlaan

De essentaksterfte is een zeer besmettelijke en agressieve schimmelziekte.

De bomen in de Jos Klijnenlaan moesten daarom weg. De staat van de bomen is door de warme en droge zomers snel slechter geworden. De essentaksterfte is aan de buitenkant van de bomen niet goed te zien, maar afgelopen zomer vielen al veel takken uit de bomen en lagen op de straat. Dat zorgt voor onveilige situaties. Bomen die de essentaksterfte hebben kunnen helaas niet gered worden door snoeien of behandelen.

Daarom zijn in de Jos Klijnenlaan 137 bomen via noodkap snel gekapt. Slechts 40 bomen zijn er iets minder slecht aan toe. Deze laatste 40 bomen worden op een later tijdstip gekapt want daar moet eerst een kapvergunning voor worden aangevraagd.

Na herinrichting van de straat komen er meerdere soorten bomen terug. Dat zorgt voor een gevarieerd beeld in de straat en dat bij een ziekte niet alle bomen weg moeten.

Kees Blankers, namens de Bomenwerkgroep

Kneu

Het kneutje is een kleine vogel uit de familie van de vinken, iets kleiner dan de huismus. Hij heeft een warmbruine rug en in prachtkleed een karmijnrode borst en vlekje op zijn voorhoofd. Het vrouwtje en de onvolwassen vogels zijn bruingrijs. Vrouwtjes hebben vaak een licht gestreepte borst en missen de rode kleuren. Vooral na de rui vliegen ze vaak dansend in groepjes kwetteren rond. Sinds 1970 is de soort met zeker 50% achteruit gegaan en is nu de laatste jaren weer een beetje stabiel.

Zang

Ze hebben een zeer gevarieerde zang waarin een kenmerkende roep steeds terug komt. De zang wordt ook wel kneuteren genoemd. Ze zitten vaak in groepen in hoge bomen en struiken waar ze gezamenlijk hun zang laten horen.

Broeden

De kneu broed graag in dichte struiken in een half open landschap laag boven de grond maar ook in heide velden en tuinen met jonge groenvoorziening. Het liefst in doornige struiken, ze hebben vaak twee of drie broedsels per jaar met, broedtijd twaalf of dertien dagen. Na twaalf tot achttien dagen vliegen ze uit maar worden dan nog korte tijd door de ouders begeleid. Hij wordt ook wel heivink genoemd.

Zaadeter

De kneu is zoals alle vinken een echte zaadeter en komt dan ook veel op plaatsen met veel kruiden en zaden. Het is een jaarvogel, dat wil zeggen dat hij hier het hele jaar voorkomt, in het najaar trekken veel van "onze" vogels naar het zuiden. Tijdens de najaarstrek komen vanuit Scandinavië veel vogels naar ons toe, veel blijven er hier, een ander deel trekt ook door naar het zuiden. De blijvers houden zich dan vaak in grote groepen op in agrarische gebieden op plekken met veel voedsel zoals bij ons de hamstergebieden.

Vogelwerkgroep

Kneu, vrouwtje

Wijngaardslak

Ook in onze heemtuin zie je met regelmaat Wijngaardslakken. De Wijngaardslak is de grootste huisjesdragende slak in Nederland. Omdat deze soort gewild is voor consumptie is de soort zwaar beschermd in Europa. Zelfs dode en lege huisjes mogen niet verzameld worden of in bezit zijn.

Epifragma

De jonge slakken hebben meestal nog een prachtige helderbruine kleur, al dan niet versierd met één tot vijflichte of donkere banden over de laatste winding. Bij langdurige droogte of voor overwintering trekt het dier zich terug in het huisje en sluit dit af met een epifragma, dit is een tijdelijk, verhard dekseltje van slijm en kalk waarmee landslakken, zoals de wijngaardslak, de opening van hun huisje afsluiten.

Habitat

De Wijngaardslak is een liefhebber van een kalkrijke omgeving en is vooral in Zuid-Limburg te vinden, en is een echte herbivoor en leeft dan ook voornamelijk in een plantrijke omgeving.

Wijngaardslakken zijn hermafrodit (tweeslachtig) en paren tussen mei en juli in een tot 24 uur durende 'liefdesdans'. Ze bevruchten elkaar wederzijds, waarbij ze 'liefdespijlen' afschieten om hormonen over te dragen. Na de paring leggen ze ongeveer 50 eieren in een zelfgegraven holletje in de grond.

Pie Cilissen

Column Jolanda van der Zijden

De blauwe kiekendief

Het landbouwgebied rondom de heemtuin is een mooie locatie voor wintergasten. Heel veel kleine vogelsoorten zijn er dan te vinden zoals de kneu, de keep, vinken, geelgorzen, rietgorzen en dit jaar in het bijzonder de zeldzame grauwe gors. Ook de grote zilverreigers overwinteren hier graag. Maar de wintergast die voor vele een extra reden is om hier ten tijden van de koude maanden te wandelen is de blauwe kiekendief. Deze imposante roofvogel valt niet alleen op omdat het volwassen mannetje een blauw/grijze kleur heeft en deze vogels een witte stuit hebben, zowel de vrouwtjes als de mannetjes, maar vooral de jaagtechniek van deze soort valt op. Een torenvalk en buizerd bijvoorbeeld hangen boven het veld om zo naar prooi te zoeken. Een torenvalk doet dat 'biddend' maar ook buizerds zie je hier vaak

'biddend' hangen. Een kiekendief jaagt daarentegen heel anders. Deze vliegt heel laag over het veld met af en toe prachtige schijnbewegingen om zo hun prooi te pakken. En als ze dan eenmaal een prooi te pakken hebben gaan ze daarmee op de grond zitten om deze lekker op te smikkelen. Hun prooi bestaat uit kleine zoogdieren maar soms ook zangvogels. Al jagen ze hier vooral op de kleine zoogdieren zoals de rosse woelmuis die veel in de velden te vinden is.

De blauwe kiekendief broedt hier jammer genoeg niet in de buurt. De vogels die hier overwinteren broeden in Scandinavië of Noord-Rusland. Er zijn wel een paar koppeltjes die in Nederland broeden, in Noord-Nederland, maar hun aantallen dalen hard helaas. Deze overwinteren meestal in Frankrijk en nog Zuidelijker. Een mannetje kan wel 2 tot 3 vrouwtjes hebben daarom dat er boven de velden van de heemtuin ook vaker een vrouwtje wordt waargenomen dan een mannetje. Ook zit bij deze groep een tweejarig mannetje. Deze heeft nu vooral nog de kleuren van een vrouwtje maar binnenkort krijgt hij ook zijn mooie blauw-grijze kleur. Hij heeft wel al de kenmerkende knalgele ogen die mannetjes hebben want de vrouwtjes hebben bruine ogen.

Zelf wandel ik hier ook regelmatig en elke keer blijf ik het prachtig vinden om deze soort tegen te komen. Kan dan echt genieten van hun manier van jagen. Tussen maart-mei vertrekken ze weer naar hun broedplaatsen maar ook dan blijft dit gebied prachtig om te bezoeken want altijd genoeg te zien en binnenkort komen de soorten zie in het Zuiden overwinteren weer terug. Maar ook de 'vaste' bewoners vervelen nooit zoals de vele buizerds, de torenvalken, de sperwers, de haviken en natuurlijk de vele kleine vogelsoorten. En wat ik ook altijd heel mooi vind zijn de vele insectensoorten en vlinders. Dus ook al vertrekken binnenkort de wintergasten, het blijft hier altijd wel genieten als natuurliefhebber. **Jolanda van der Zijden**

Column Jan Wassenberg

Zeg het met bloemen

Ik vind het lastig. Bloemen zijn voor mij een belangrijk medium. Ze zijn de boodschapper waarmee we de liefde en genegenheid voor een ander tot uitdrukking brengen. We betuigen er ons medeleven mee. Bloemen bieden troost en vreugde. Bloemen geven kleur aan prettige en treurige gebeurtenissen in ons leven.

Wat is daar lastig aan, vraagt u zich wellicht af. Ik werd gealarmeerd door een berichtje dat ik rond Valentijnsdag las. Kortgezegd kwam het erop neer dat de liefde die we op die dag met een boeket of roos tot uitdrukking brengen vaak stijf staat van het gif. PAN-NL (Pesticide Action Network Netherlands) onderzocht 17 boeketten. 13 boeketten bevatten 87 pesticiden, waarvan 78% schadelijk is voor mens en natuur.

Het bewustzijn dat we het anders moeten gaan doen begint her en der door te dringen. We zien dat in toenemende mate gemeentes door middel van regelgeving proberen afstand te creëren tussen woonwijken en bloemenvelden. We zien dat bewoners die, vanwege pesticidegevaar in verzet komen tegen te dichtbij komende bloemenvelden, in een aantal juridische procedures in het gelijk zijn gesteld. De roep om nationale regelgeving, die met betrekking tot sierteelt vrijwel ontbreekt, neemt toe. Maar vooralsnog is de afweging, hoe om te gaan met dit gif-probleem, voornamelijk aan onszelf en aan de bloemist. En dat is lastig. Voor mij, omdat ik graag mijn boodschap overbreng met bloemen. En dat wil ik zo houden. Voor de bloemist, voor wie het een bijna onmogelijke opgave is om zijn handel uit te oefenen met slechts pesticide vrije bloemen. Ik neem me voor, ook in het belang van die bloemist, kritisch te blijven. Het goede nieuws: de tulp komt er in de pesticide-keuring het best vanaf. Laat dat nu net mijn lievelingsbloem zijn. **Jan Wassenberg**

Lekker eten uit de heemtuin

Vlierbloesem (sambuca nigra)

De vlierstruik behoort tot de familie van de scherm-bloemigen.

De geelwitte bloempjes geuren zoetig en bloeien in mei in rijke schermen. Verzamel de bloemen in volle bloei en droog ze in de schaduw, op een krant. Haal de onrijpe groene besjes er tussenuit omdat die giftig zijn. De gedroogde bloemen bewaar je luchtdicht in donkere potten. Hier kun je heel goed vlierbloesem-thee van maken.

Recept vlierbloesemthee

Neem 5 theelepels gedroogde bloesem en doe dat in een thee-ei. Laat het even trekken en drink het met een lepel honing.

Een prima middel als je verkouden bent. Met een schijfje citroen erbij smaakt vlierbloesemthee lekker fris op een warme dag.

Recept vlierbloesem pannenkoeken

- 250 g bloem
- 1 ei
- 5 dl melk
- iets zout, margarine of olie om in te bakken
- 10 grote open vlierbloesemschermen.

Bereidingswijze

Pluk in de middag met volle zon rijpe vlierbloesem-schermen, laat deze in een met een doek afgedekt mandje even staan. Maak een beslag van melk, het losgeklopte ei, zout en het meel. Doop de uitgeschudde bloesem in het beslag, terwijl je de steel vasthoudt en terwijl je het bakt in margarine of olie knip je de steeltjes eraf. Zorg dat de bloesem plat in het beslag ligt. Giet er eventueel nog wat beslag over. Draai de koek om als de bovenkant gestold is. Even aan de bloesemkant bakken. Keukenstroop erop of suiker met kaneel geeft een lekkere kruidige smaak.

Toos van der Vring

Kom thuis in de natuur

Workshop Natuurrouder

Op 15 april 2026 start IVN MunsterGeleenSittard met een workshop Natuurrouder.

In drie bijeenkomsten leer je hoe je de leerkracht of de vrijwilligers van het IVN kunt ondersteunen bij het geven van natuurlessen in en buiten de school. Kennis over de natuur is handig maar niet nodig. Jouw enthousiasme om kinderen kennis te laten maken met de vele aspecten van de natuur, staat voorop. Je bent ook van harte welkom als je geen (klein)kind op de basisschool hebt zitten maar wel het belang en plezier van natuuronderwijs onderschrijft.

Waar gaat de cursus over?

In de natuur bezig zijn is goed voor de gezondheid en ontwikkeling van iedereen en dat geldt zeker voor kinderen. Een goede reden om kind en natuur met elkaar in contact te brengen. Kinderen die veel bezig zijn met natuur willen die vaak, als ze groot zijn, ook beter beschermen. In het onderwijs wordt daaraan op verschillende manieren aandacht besteed. Bijvoorbeeld door lessen in de klas, rondom de school of in een (moes)tuin of voedselbosje bij de school, bezoek aan een bos of heemtuin,.

Wat ga je leren?

In twee ochtenden leer je spelenderwijs de basiselementen van het begeleiden van kinderen tijdens hun ontmoeting met de natuur. Je ervaart hoe het voor kinderen is om onderzoekend te leren en wat verwon-

dering doet voor het creëren van interesse in de natuur. Tijdens de "Doe Dag", waarbij je deelneemt aan een natuuractiviteit van een school of IVN, probeer je de cursus toe te passen.

Na het volgen van deze workshop kun je op vrijwillige basis helpen bij natuurlessen op de school of daarbuiten..

Praktische informatie

Datum: De bijeenkomsten zijn op woensdag 15 april en 6 mei 2026

Tijdstip: 09.15 uur tot 11.30 uur

Locatie: Heemtuin Munstergeleen Steengraafpad 50, 6151NR Munstergeleen.

De Doe-Dag (3 uurtjes) wordt individueel ingepland.

Deelnemers: Minimaal 4 en maximaal 10.

Kosten: €17.50 per persoon. Inclusief een cursusboek, begeleiding en uiteraard koffie en thee.

IVN-leden betalen €15.-

Aanmelden

Meld je aan voor 3 april door een email te sturen naar ivnmgs.natuurrouder@gmail.com onder vermelding van Natuurrouder workshop.

Meer weten?

Neem dan contact op met Hannie Musson, telnr. 046-4512990, lid ,Werkgroep Scholen en Jeugd